

Bryssel den 14.9.2016
COM(2016) 596 final

2016/0278 (COD)

Förslag till

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV

om viss tillåten användning av verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp och om ändring av direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället

(Text av betydelse för EES)

MOTIVERING

1. BAKGRUND TILL FÖRSLAGET

• Motiv och syfte med förslaget

Det föreslagna direktivet kommer att anpassa unionslagstiftningen till EU:s internationella åtaganden enligt Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp (nedan kallat *Marrakechfördraget*).

Marrakechfördraget antogs 2013 vid Världsoorganisationen för den intellektuella äganderätten (Wipo) i syfte att underlätta tillgång till och gränsöverskridande utbyte av böcker och andra tryckta material i tillgängliga format i hela världen. Det undertecknades av unionen¹ i april 2014. Fördraget ålägger parterna att föreskriva undantag eller inskränkningar när det gäller upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer som är blinda, synskadade eller som har annat läshandikapp och möjliggör gränsöverskridande utbyte av bokexemplar i särskilda format, inklusive ljudböcker, samt annat tryckt material bland de länder som är parter i fördraget. Unionen har således gjort ett politiskt åtagande att genomföra fördraget, som både rådet och Europaparlamentet därefter har förstärkt. Kommissionen lade i oktober 2014 fram ett förslag till ett rådsbeslut om unionens ratificering av Marrakechfördraget. I maj 2015 överlämnade rådet en begäran till kommissionen i enlighet med artikel 241 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), där det betonade sin fulla uppslutning kring ett snart ikraftträdande av Marrakechfördraget och uppmanade kommissionen att utan dröjsmål lägga fram ett lagstiftningsförslag om ändring av unionens regelverk i enlighet med fördraget.

De personer som omfattas av Marrakechfördraget (nedan kallade *berättigade personer*), dvs. personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp, står inför många hinder när de vill få tillgång till böcker och annat tryckt material som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter. Tillgången på böcker i format som är tillgängliga för personer med läsnedsättning uppskattas till mellan 7 %² och 20 %³, trots det faktum att digital teknik i hög grad underlättar att göra publikationer tillgängliga⁴. Tillgängliga format omfattar t.ex. punktskrift, storstil, e-böcker och ljudböcker med särskild navigation, syntolkning och radiosändningar.

Syftet med det föreslagna direktivet är att öka tillgången till verk och andra skyddade alster, t.ex. böcker, tidskrifter, tidningar, magasin eller andra skrifter, notblad och annat tryckt material, även i ljudformat, i ett format som är tillgängligt för berättigade personer. Detta kommer att ske genom att direktivet säkerställer att alla berättigade personer och organisationer som på ideell grund tillgodoser sådana personers behov kan utnyttja ett obligatoriskt och harmoniserat undantag från upphovsrätten och närstående rättigheter inom unionen. Detta kommer att göra det möjligt att göra exemplar i tillgängligt format av annars icke tillgängliga verk och andra alster som redan har offentliggjorts eller gjorts tillgängliga. Förslaget till direktiv syftar till att ändra det gällande unionsregelverket på detta område och

¹ Rådets beslut 2014/221/EU av den 14 april 2014 om undertecknande, på Europeiska unionens vägnar, av Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp (EUT L 115, 17.4.2014, s. 1.).

² LISU for the Royal National Institute of Blind People (RNIB), 'Availability of accessible publications - 2011 update', oktober 2011.

³ Catherine Meyer-Lereculeur 'Exception 'handicap' au droit d'auteur et développement de l'offre de publications accessibles à l'ère numérique', maj 2013.

⁴ Dessa siffror avser tillgång i vissa men inte alla format som är tillgängliga för personer med nedsatt läsförmåga.

se till att exemplar i tillgängligt format som framställts i en medlemsstat kan spridas och göras tillgängliga i hela unionen. Med hänsyn till de skyldigheter som följer av Marrakechfördraget i fråga om gränsöverskridande utbyte av exemplar i tillgängligt format mellan unionen och tredjeländer som är parter i fördraget bör detta direktiv läsas i förening med förordning [...].

Förslaget till direktiv är också i linje med unionens skyldigheter enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (nedan kallad *konventionen*). EU är sedan januari 2011 bunden av konventionen i enlighet med rådets beslut 2010/48/EG⁵. Bestämmelserna i konventionen har följaktligen blivit en integrerad del av unionens rättsordning. Rätten till tillgång till information och rätten för personer med funktionsnedsättning att delta i det kulturella livet på samma villkor som andra är inskrivna i konventionen. I artikel 30 i konventionen fastställs att konventionsstaterna ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder i enlighet med internationell rätt för att säkerställa att lagar till skydd för immateriella rättigheter inte utgör ett oskäligt eller diskriminerande hinder för tillgång till kulturella produkter för personer med funktionsnedsättning. I sina avslutande iakttagelser avseende den första rapporten från Europeiska unionen⁶, som antogs den 4 september 2015, uppmanade FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning unionen att vidta alla lämpliga åtgärder för att genomföra Marrakechfördraget så snart som möjligt.

- **Förenlighet med befintliga bestämmelser inom området**

Unionen har antagit flera direktiv på upphovsrättsområdet och närstående rättigheter som ger rättslig säkerhet och en hög skyddsnivå för rättsinnehavarna. De rättigheter som är relevanta för det föreslagna direktivet är för närvarande harmoniserade i direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (direktiv 2001/29/EG)⁷, i direktiv 2006/115/EG om uthyrnings- och utlåningsrättigheter och vissa upphovsrätten närstående rättigheter inom det immaterialrättsliga området⁸, i direktiv 96/9/EG om rättsligt skydd för databaser⁹, och i direktiv 2009/24/EG om rättsligt skydd för datorprogram¹⁰.

I unionsrätten föreskrivs också ett antal undantag från eller inskränkningar i dessa rättigheter, som tillåter att man på vissa villkor och för att uppnå vissa politiska mål använder innehåll utan tillstånd från rättsinnehavaren. Behoven för personer med funktionshinder att få tillgång erkändes i detta sammanhang, och föreskrevs främst i artikel 5.3 b i direktiv 2001/29/EG. Denna bestämmelse gör det möjligt för medlemsstaterna att införa undantag från eller inskränkningar i upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer med funktionshinder, bland annat läshandikapp, för användningar som har direkt samband med funktionshindret och som är av icke-kommersiell natur, i den utsträckning som krävs med

⁵ Rådets beslut 2010/48/EG av den 26 november 2009 om ingående från Europeiska gemenskapens sida av Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (EUT L 23, 27.1.2010, s. 35).

⁶ CRPD/C/EU/CO/1, tillgänglig på följande webbplats: http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRPD/Shared%20Documents/EUR/CRPD_C_EU_CO_1_21617_E.doc.

⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (EGT L 167, 22.6.2001, s. 10).

⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG av den 12 december 2006 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (EUT L 376, 27.12.2006, s. 28).

⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 96/9/EG av den 11 mars 1996 om rättsligt skydd för databaser (EGT L 77, 27.3.1996, s. 20).

¹⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/24/EG av den 23 april 2009 om rättsligt skydd för datorprogram (EUT L 111, 5.5.2009, s. 16).

hänsyn till funktionshindret i fråga. I enlighet med kraven i Marrakechfördraget kommer det undantag som införs genom det föreslagna direktivet att vara obligatoriskt för medlemsstaterna, och kommer att tillämpas på rättigheter som har harmoniserats på unionsnivå och som är relevanta för framställning och spridning av exemplar i tillgängligt format enligt definitionen i Marrakechfördraget. Undantaget kompletterar de befintliga frivilliga undantag eller inskränkningar som föreskrivs i artikel 5.3 b i direktiv 2001/29/EG genom att det införs ett obligatoriskt undantag till förmån för berättigade personer som kommer att ha verkan inom hela den inre marknaden.

- **Förenlighet med unionens politik inom andra områden**

Genom antagandet av detta direktiv strävar unionen efter att alla berättigade personer ska få tillgång till böcker, tidskrifter, tidningar, magasin eller andra skrifter, notblad och annat tryckt material i samma utsträckning som personer utan funktionsnedsättning eller funktionshinder, och att den inre marknads fulla potential kan utnyttjas för att åstadkomma detta. I detta avseende är förslaget till direktiv förenligt med och kompletterar annan lagstiftning och andra initiativ på unionsnivå för att ”arbeta vidare med att stärka den inre marknaden och utnyttja dess potential fullt ut på alla områden”¹¹. Dessa inkluderar ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillgängligheten till offentliga myndigheters webbplatser och ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (förslag till en europeisk rättsakt om tillgänglighet). Mer specifikt innehåller den europeiska rättsakten om tillgänglighet skyldigheter att se till att e-bokstjänster på den inre marknaden från och med aktens tillämpningsdatum uppfyller vissa funktionella krav så att de blir tillgängliga från och med den tidpunkt då de släpps ut på marknaden.

2. RÄTTSLIG GRUND, SUBSIDIARITETSPRINCIPEN OCH PROPORCIONALITETSPRINCIPEN

- **Rättslig grund**

Den rättsliga grunden för förslaget är artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallat *EUF-fördraget*).

- **Subsidiaritetsprincipen (för icke-exklusiv befogenhet)**

Unionen får anta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen enligt artikel 5 i EUF-fördraget. Syftet med detta förslag till direktiv är att underlätta tillgång till vissa typer av innehåll som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter för personer som omfattas av Marrakechfördraget inom den inre marknaden, på ett område som redan harmoniserats genom unionslagstiftning och som följaktligen bara kan ändras genom unionslagstiftning. Om unionen inte agerar, kan detta mål inte uppnås av medlemsstaterna. Dessutom, på grund av åtgärdens omfattning och verkningar, kan detta mål uppnås bättre på unionsnivå.

- **Proportionalitetsprincipen**

Förslagets proportionalitet säkerställs, eftersom det inte går utöver vad som är nödvändigt för att genomföra unionens skyldigheter enligt Marrakechfördraget.

- **Val av instrument**

Att valet föll på ett direktiv överensstämmer med tidigare åtgärder på detta område, särskilt direktiv 2001/29/EG som harmoniserade rättigheter för upphovsmän och andra

¹¹ Ordförande Junckers politiska riktlinjer.

rättsinnehavare och införde ett frivilligt undantag eller frivillig inskränkning till förmån för personer med funktionshinder. Förslaget till direktiv syftar till att ändra det gällande unionsregelverket genom att införa ett nytt obligatoriskt undantag i fråga om relevanta harmoniserade rättigheter och se till att exemplar i tillgängligt format som framställts i en medlemsstat som omfattas av det undantaget kan spridas och göras åtkomliga i hela unionen. På så sätt och genom att tillhandahålla klara definitioner införs en enhetlig hållning när det gäller unionens skyldigheter enligt fördraget, däribland den fria rörligheten för exemplar i tillgängligt format på den inre marknaden, så att berättigade personer kan utnyttja undantaget med den rättssäkerhet som krävs på de områden som undantaget omfattar. Samtidigt medges ett visst handlingsutrymme för medlemsstaterna så att de kan anpassa nationell lagstiftning som direkt eller indirekt kan påverkas av bestämmelserna i detta direktiv, t.ex. när det gäller utbildning, hälso- och sjukvård och andra sociala frågor.

3. RESULTAT AV EFTERHANDSUTVÄRDERINGAR, SAMRÅD MED BERÖRDA PARTER OCH KONSEKVENSBEDÖMNINGAR

• Efterhandsutvärderingar/kontroller av ändamålsenligheten med befintlig lagstiftning

Syftet med förslaget till direktiv är att uppfylla nya internationella skyldigheter när det gäller unionslagstiftningen. En utvärdering i efterhand av befintlig europeisk lagstiftning på detta område är således inte relevant och krävs inte i detta sammanhang. Tillgängliga uppgifter om närliggande europeisk lagstiftning har emellertid beaktats, bl.a. resultaten av offentliga samråd och expertråd.

• Samråd med berörda parter

Inga specifika samråd med berörda parter har genomförts inom ramen för det föreslagna direktivet, som genomför bestämmelser som fastställts på internationell nivå. Det omfattande offentliga samrådet om översynen av EU:s bestämmelser om upphovsrätt som kommissionen genomförde mellan december 2013 och mars 2014 innehåller också ett avsnitt om inskränkningar och undantag till förmån för personer med funktionsnedsättning och om tillgång till och en större spridning av verk i tillgängligt format, där det också hänvisas till Marrakechfördraget¹². Synpunkterna från slutanvändare, konsumenter och institutionella användare (t.ex. organisationer som tillgodoser behov hos människor med funktionsnedsättning och bibliotek) tydde på att de nationella undantagen eller inskränkningarna har varierande räckvidd, vilket gör det svårt att få rättslig säkerhet vid export och import av exemplar i tillgängligt format som framställts med stöd av ett nationellt undantag från eller en nationell inskränkning i upphovsrätten. De institutionella användarna ansåg genomgående att Marrakechfördraget på ett tillfredsställande sätt skulle lösa dessa problem. Rättsinnehavare och upphovsrättsorganisationer ansåg generellt att det inte fanns några problem i samband med det nationella genomförandet av de icke-obligatoriska undantag och inskränkningar som föreskrivs i unionslagstiftningen. De påpekade också att dagens marknadsmekanismer är effektiva i fråga om att avhjälpa problemet med tillgången till verk för personer med funktionsnedsättning. Denna åsikt delades inte av slutanvändare, konsumenter eller institutionella användare.

¹² Rapport om resultatet av det offentliga samrådet om översynen av EU:s bestämmelser om upphovsrätt, juli 2014, s. 61–63. http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/index_en.htm.

- **Insamling och användning av sakkunnigutlåtanden**

Inga särskilda sakkunnigutlåtanden har inhämtats vid utarbetandet av detta förslag. Kommissionen tog hänsyn till en studie från 2013 om tillämpningen av direktiv 2001/29/EG¹³, som bl.a. bedömde tillämpningen i elva medlemsstater av EU:s frivilliga undantag från eller inskränkning i rättigheterna, till förmån för personer med funktionshinder enligt artikel 5.3 b i det direktivet.

- **Konsekvensbedömning**

Det föreslagna direktivet kommer att genomföra Marrakechfördraget på den inre marknaden och syftar till att bringa unionslagstiftningen i överensstämmelse med fördraget. I kommissionens riktlinjer för bättre lagstiftning¹⁴ krävs ingen konsekvensbedömning när kommissionen saknar bestämmanderätt över det politiska innehållet.

- **Grundläggande rättigheter**

Förslaget till direktiv stöder rätten för personer med funktionsnedsättning att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet, vilket fastställs i artikel 26 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad *stadgan*). Direktivet återspeglar också unionens åtaganden enligt konventionen. Konventionen garanterar personer med funktionsnedsättning rätt till information och rätt att delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet på samma villkor som andra. Mot denna bakgrund är det motiverat att begränsa rättigheterna för rättsinnehavarna mot bakgrund av unionens skyldigheter enligt stadgan¹⁵. Det föreslagna direktivet är ett viktigt första steg för att säkerställa sådan tillgång till information och deltagande i det kulturella, ekonomiska och sociala livet.

Förslaget kommer att ha begränsade konsekvenser för upphovsrätten som immateriell egendom så som den erkänns i stadgan (artikel 17.2)¹⁶. Det bör påpekas att alla medlemsstater i viss utsträckning har utnyttjat de icke-obligatoriska undantag och inskränkningar av upphovsrätten som föreskrivs i artikel 5.3 b i direktiv 2001/29/EG. Effekterna av det föreslagna direktivet på upphovsrätten som immateriell egendom begränsas således till en fullständig harmonisering av de olika befintliga undantag från och inskränkningar i upphovsrätten till förmån för personer med läshandikapp, som är i kraft i medlemsstaterna.

4. BUDGETKONSEKVENSER

Detta förslag påverkar inte unionens budget.

¹³ "Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society", december 2013, De Wolf and partners, tillgänglig på http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/131216_study_en.pdf, s. 417.

¹⁴ SWD(2015) 111 final.

¹⁵ Genom artikel 52.1 i stadgan tillåts begränsningar av utövandet av rättigheterna och friheterna i stadgan: Sådana begränsningar måste i) vara föreskrivna i lag och ii) vara förenliga med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. Begränsningarna får dessutom iii), med "beaktande av proportionalitetsprincipen", "endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter".

¹⁶ EUT C 83, 30.3.2010, s. 389.

5. ÖVRIGA INSLAG

Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Den föreslagna rättsakten gäller en EES-fråga och den bör omfatta EES.

- **Genomförandeplaner samt åtgärder för övervakning, utvärdering och rapportering**

Medlemsstaterna kommer att bli skyldiga att sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast 12 månader efter det att det har antagits. Medlemsstaterna kommer att vara skyldiga att till kommissionen överlämna texterna till de författningar som de har infört för att följa detta direktiv och andra viktiga rättsakter som antagits inom det område som omfattas av detta direktiv. Kommissionen kommer att övervaka tillämpningen av det föreslagna direktivet och, i enlighet med riktlinjerna om bättre lagstiftning och tidigast fem år efter den dag då direktivet ska införlivas, ska kommissionen göra en utvärdering av direktivet och lägga fram de huvudsakliga resultaten för Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén, eventuellt åtföljd av förslag till ändring av direktivet. På samma sätt kommer den också att göra en utvärdering av förordning [...]. Kommissionen kommer också att övervaka tillgången till tillgängliga format av verk och andra alster som inte omfattas av detta direktiv, och tillgången inom unionen till verk och andra alster i ett format som är lättillgängligt för personer med andra funktionshinder. Kommissionen kommer, senast två år efter dagen för införlivandet av det föreslagna direktivet, att lägga fram en rapport om denna fråga. Rapporten ska innehålla en bedömning av om man bör utvidga direktivets tillämpningsområde mot bakgrund av resultaten i rapporten.

- **Förklarande dokument**

I den gemensamma politiska förklaringen av den 28 september 2011 från medlemsstaterna och kommissionen om förklarande dokument¹⁷ åtog sig medlemsstaterna att, när de underrättar kommissionen om de åtgärder som vidtagits för att införliva ett direktiv, förse kommissionen med ett eller flera dokument som förklarar förhållandet mellan bestämmelserna i direktivet och motsvarande bestämmelser i de nationella åtgärderna, om det är motiverat att begära denna kompletterande information. Den förklarande dokumentationen kommer att bidra till att det säkerställs att det i alla nationella rättssystem införs ett obligatoriskt undantag i enlighet med detta direktiv, mot bakgrund av unionens skyldigheter enligt Marrakechfördraget.

- **Ingående redogörelse för de specifika bestämmelserna i förslaget**

I artikel 1 anges förslagets syfte och tillämpningsområde. Det föreslagna direktivet kommer att underlätta användningen av vissa typer av innehåll som skyddas av upphovsrätt, utan tillstånd från rättsinnehavaren, till förmån för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp.

Artikel 2 innehåller definitioner av begreppen ”verk och andra alster”, ”berättigade personer”, ”exemplar i tillgängligt format” och ”godkänt organ” vid tillämpningen av det föreslagna direktivet.

I artikel 3 föreskrivs ett obligatoriskt undantag och vidare fastställs de särskilda tillåtna användningarna för berättigade personer och godkända organ.

¹⁷ EUT C 369, 17.12.2011, s. 14.

Artikel 4 avser spridning av exemplar i tillgängligt format på den inre marknaden. Syftet med bestämmelsen är att se till att exemplar i tillgängligt format som framställts enligt undantaget i artikel 3 får spridas eller användas i varje medlemsstat.

I artikel 5 fastställs de tillämpliga reglerna för skydd av personuppgifter.

I artikel 6 fastställs de ändringar av direktiv 2001/29/EG som måste göras för att säkerställa överensstämmelse med detta direktiv.

I artikel 7 fastställs att kommissionen ska lägga fram en rapport om tillgången på den inre marknaden på verk och andra alster i tillgängliga format för personer med andra funktionshinder än de som omfattas av detta direktiv.

Artikel 8 innehåller bestämmelser om utvärdering av det föreslagna direktivet i enlighet med riktlinjerna för bättre lagstiftning.

Artikel 9 fastställer tidsramen för medlemsstaternas införlivande av det föreslagna direktivet och anger ett antal åtföljande skyldigheter som ska uppfyllas av medlemsstaterna, t.ex. att underrätta kommissionen om de nationella bestämmelser som genomför det föreslagna direktivet i den nationella lagstiftningen.

I artikel 10 fastställs datumet för direktivets ikraftträdande. I artikel 11 anges att direktivet riktar sig till medlemsstaterna.

Förslag till

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV

om viss tillåten användning av verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp och om ändring av direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället

(Text av betydelse för EES)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT
 DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 114,
 med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,
 efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,
 med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande¹⁸,
 i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet, och
 av följande skäl:

- (1) Unionsdirektiv på upphovsrättsområdet och närstående rättigheter ger rättslig säkerhet och en hög skyddsnivå för rättsinnehavarna. Det harmoniserade regelverket bidrar till en väl fungerande inre marknad och stimulerar innovation, skapande, investeringar och produktion av nytt innehåll, även i digital miljö. Det syftar också till att främja tillgången till kunskap och kultur genom skyddet av verk och andra alster och genom att tillåta undantag eller inskränkningar som är i allmänhetens intresse. En skälig avvägning av rättigheter och intressen mellan rättsinnehavare och användare bör garanteras.
- (2) Europaparlamentets och rådets direktiv 96/9/EG¹⁹, Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG²⁰, Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG²¹ och Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/24/EG²² harmoniserar rättsinnehavarnas rättigheter. Dessa direktiv innehåller en uttömmande förteckning över undantag från och inskränkningar i denna rätt, vilket gör det möjligt att använda innehåll utan tillstånd från rättsinnehavarna under vissa förutsättningar för att uppnå vissa politiska mål.
- (3) Personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp står fortfarande inför många hinder när de vill få tillgång till böcker och annat tryckt material som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter. Åtgärder behöver vidtas för att förbättra

¹⁸ EUT C, , s. .

¹⁹ EGT L 77, 27.3.1996, s. 20.

²⁰ EGT L 167, 22.6.2001, s. 10.

²¹ EUT L 376, 27.12.2006, s. 28.

²² EUT L 111, 5.5.2009, s. 16.

tillgången till dessa verk i tillgängligt format och förbättra deras spridning på den inre marknaden.

- (4) Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp (nedan kallat *Marrakechfördraget*) undertecknades på unionens vägnar den 30 april 2014²³. Syftet är att förbättra tillgången till verk och andra skyddade alster i ett format som är lättillgängligt för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp. I Marrakechfördraget krävs att de avtalsslutande parterna föreskriver undantag från eller inskränkningar i rätten för innehavare av upphovsrätt och närstående rättigheter med avseende på utarbetande och spridning av exemplar i tillgängligt format av verk och andra alster, och gränsöverskridande utbyte av sådana exemplar. Unionens ingående av Marrakechfördraget kräver anpassning av unionsrätten genom fastställande av ett obligatoriskt undantag för användningar, verk och berättigade personer som omfattas av fördraget. Genom detta direktiv genomförs på ett harmoniserat sätt de skyldigheter som unionen har att uppfylla enligt Marrakechfördraget, så att det kan säkerställas att dessa åtgärder tillämpas på ett konsekvent sätt på hela den inre marknaden.
- (5) Detta direktiv är utformat för personer som är blinda, har en synskada som inte kan förbättras så att en synfunktion som i grunden är likvärdig med synfunktionen hos en person som inte har någon sådan skada kan uppnås, eller har perceptions- eller lässvårigheter, bland annat dyslexi, som hindrar dem från att läsa tryckta verk i samma utsträckning som personer utan funktionshinder, eller som inte kan hålla eller hantera en bok eller fokusera eller röra ögonen i den utsträckning som normalt sett krävs för att kunna läsa, på grund av en fysisk funktionsnedsättning. Syftet med de åtgärder som införs genom detta direktiv är att förbättra tillgången till böcker, tidskrifter, tidningar, magasin eller andra skrifter, notblad och annat tryckt material, även i ljudformat, oavsett om de är digitala eller analoga, i format som gör dessa verk och andra alster tillgängliga för dessa personer i princip i samma utsträckning som för personer utan skada eller funktionshinder. Bland de tillgängliga formaten märks exempelvis punktskrift, storstil, anpassade elektroniska böcker, talböcker och radiosändningar.
- (6) Detta direktiv bör därför föreskriva obligatoriska undantag från de rättigheter som harmoniseras genom unionsrätten och är relevanta för de användningsområden och verk som omfattas av Marrakechfördraget. Dessa innefattar i synnerhet rätten till mångfaldigande, överföring till allmänheten, tillgängliggörande distribution och utlåning, som föreskrivs i direktiv 2001/29/EG, direktiv 2006/115/EG och direktiv 2009/24/EG samt motsvarande rättigheter i direktiv 96/9/EG. Eftersom tillämpningsområdet för de undantag och inskränkningar som föreskrivs i Marrakechfördraget även omfattar verk i ljudformat, till exempel ljudböcker, är det nödvändigt att dessa undantag tillämpas också för närstående rättigheter.
- (7) Användningar som anges i detta direktiv omfattar sådant tillgängliggörande av exemplar i tillgängligt format som bedrivs av antingen berättigade personer eller godkända organ som tillgodoser deras behov, oavsett om de är offentliga eller privata organisationer, särskilt bibliotek, utbildningsanstalter och andra organisationer utan vinstsyfte som betjänar personer med läshandikapp som sin huvudsakliga verksamhet eller som en av sina huvudsakliga verksamheter eller som ett uppdrag i allmänhetens intresse. Dessa användningar bör också omfatta tillgängliggörande av exemplar i

²³ Rådets beslut 2014/221/EU av den 14 april 2014 om undertecknande, på Europeiska unionens vägnar, av Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp (EUT L115, 17.4.2014, s. 1.).

tillgängligt format för exklusiv användning av berättigade personer, av en fysisk person som handlar på en berättigad persons vägnar eller som bistår den berättigade personen.

- (8) Ett obligatoriskt undantag bör också begränsa rätten till mångfaldigande, så att man tillåter varje åtgärd som krävs för att ändra eller ställa om eller anpassa ett verk eller annat alster på ett sådant sätt att det blir möjligt framställa ett exemplar i tillgängligt format. Detta inbegriper även tillhandahållandet av de medel som krävs för att förmedla information i ett exemplar i tillgängligt format.
- (9) Undantaget bör tillåta godkända organ att inom unionen framställa och online och offline sprida exemplar i tillgängligt format av verk eller andra alster som omfattas av detta direktiv.
- (10) Det bör vara möjligt att låta exemplar i tillgängligt format som framställts i en medlemsstat vara tillgängliga i alla medlemsstater för att säkerställa bättre tillgång på hela den inre marknaden. Detta skulle minska behovet av onödigt arbete för att producera exemplar i tillgängligt format av samma verk eller andra alster i hela unionen och därmed ge besparingar och effektivitetsvinster. Detta direktiv bör därför säkerställa att exemplar i tillgängligt format som framställts i en medlemsstat kan spridas och göras åtkomliga i alla medlemsstater. Ett godkänt organ bör därför kunna sprida dessa exemplar, online eller offline, till berättigade personer och godkända organ i varje medlemsstat. Dessutom bör godkända organ och berättigade personer ha rätt att erhålla eller få tillgång till dessa exemplar från ett godkänt organ i en medlemsstat.
- (11) Med tanke på undantagets särskilda karaktär, dess tillämpningsområde och behovet av rättssäkerhet för berättigade personer, bör medlemsstaterna inte tillåtas att införa ytterligare krav för tillämpning av undantaget, exempelvis system för ersättning eller förhandskontroll av den kommersiella tillgången till exemplar i tillgängligt format.
- (12) All behandling av personuppgifter inom ramen för detta direktiv bör respektera de grundläggande rättigheterna, inklusive rätten till respekt för privat- och familjeliv och rätten till skydd av personuppgifter i enlighet med artiklarna 7 och 8 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, och måste överensstämma med Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG, som reglerar den behandling av personuppgifter som utförs av godkända organ inom ramen för detta direktiv och under överinseende av medlemsstaternas behöriga myndigheter, särskilt de oberoende myndigheter som medlemsstaterna utsett.
- (13) Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (nedan kallad *konventionen*), som EU är part i, garanterar personer med funktionsnedsättning rätt till information och rätt att delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet på samma villkor som andra. I konventionen fastställs att konventionsstaterna ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder i enlighet med internationell rätt för att säkerställa att lagar till skydd för immateriella rättigheter inte utgör ett oskäligt eller diskriminerande hinder för tillgång till kulturella produkter för personer med funktionsnedsättning.
- (14) Enligt Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna ska unionen erkänna och respektera rätten för personer med funktionshinder att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet.

- (15) Genom antagandet av detta direktiv avser unionen säkerställa att berättigade personer får tillgång till böcker och annat tryckt material i tillgängliga format. Detta direktiv är följaktligen ett viktigt första steg på vägen mot förbättrad tillgång till verk för personer med funktionsnedsättning.
- (16) Kommissionen kommer att övervaka effekterna av direktivet. Som en del av denna övervakning kommer kommissionen att bedöma tillgången till tillgängliga format av verk och andra alster som inte omfattas av detta direktiv, samt tillgången till verk och andra alster i ett format som är tillgängligt för personer med andra funktionshinder. Kommissionen kommer att bedöma situationen noggrant. Ändringar av tillämpningsområdet för detta direktiv kan övervägas vid behov.
- (17) Enligt direktiv 2001/29/EG får medlemsstaterna fortsätta att besluta om undantag eller inskränkningar till förmån för personer med funktionshinder i de fall som inte omfattas av detta direktiv.
- (18) Detta direktiv står följaktligen i överensstämmelse med de grundläggande rättigheter och principer som erkänns särskilt i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Detta direktiv bör tolkas och tillämpas i överensstämmelse med dessa rättigheter och principer.
- (19) Genom Marrakechfördraget införs vissa skyldigheter när det gäller utbyte av exemplar i tillgängligt format mellan unionen och tredjeländer som är parter i fördraget. De åtgärder som unionen vidtar för att uppfylla dessa skyldigheter återfinns i förordning [...], som bör läsas i jämförelse med detta direktiv.
- (20) Syftet med detta direktiv – att genomföra unionens skyldigheter enligt Marrakechfördraget i syfte att förbättra tillgången till verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp i unionen – kan inte i tillräcklig utsträckning uppnås av medlemsstaterna själva, eftersom det kräver en anpassning av unionslagstiftningen. Dessutom, på grund av åtgärdens omfattning och verkningar, kan detta mål endast uppnås genom åtgärder på unionsnivå. Unionen får därför vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget om Europeiska unionen. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.
- (21) I enlighet med den gemensamma politiska förklaringen av den 28 september 2011 från medlemsstaterna och kommissionen om förklarande dokument²⁴ har medlemsstaterna åtagit sig att, i de fall detta är berättigat, låta anmälan av införlivandeåtgärder åtföljas av ett eller flera dokument som förklarar förhållandet mellan de olika delarna i direktivet och motsvarande delar i de nationella instrumenten för införlivande. Med avseende på detta direktiv anser lagstiftaren att översändandet av sådana dokument är berättigat.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Syfte och tillämpningsområde

I detta direktiv fastställs bestämmelser för användningen av vissa verk och andra alster, utan tillstånd från rättsinnehavaren, till förmån för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp.

²⁴ EUT C 369, 17.12.2011, s. 14.

Artikel 2

Definitioner

I detta direktiv avses med:

- (1) *verk och andra alster*: ett verk i form av böcker, tidskrifter, tidningar, magasin eller andra skrifter, även notblad och tillhörande illustrationer, i alla medier, inbegripet i ljudformat, till exempel ljudböcker, som skyddas av upphovsrätt eller närstående rättigheter och som lagligen publicerats eller på annat sätt gjorts tillgängliga för allmänheten,
- (2) *berättigad person*:
 - (a) en person som är blind,
 - (b) en person som har en synskada som inte kan förbättras så att en synfunktion som i grunden är likvärdig med synfunktionen hos en person som inte har någon sådan skada kan uppnås,
 - (c) en person som har perceptions- eller lässvårigheter, bland annat dyslexi, och därmed inte kan läsa tryckta verk i samma utsträckning som en person utan en sådan funktionsnedsättning eller sådant funktionshinder, eller
 - (d) en person som på annat sätt, på grund av fysisk funktionsnedsättning, inte kan hålla eller hantera en bok eller fokusera eller röra ögonen i den utsträckning som normalt sett krävs för att kunna läsa,
- (3) *exemplar i tillgängligt format*: ett exemplar av ett verk eller annat alster i en alternativ metod eller i en alternativ form, som ger en berättigad person tillgång till verket eller alstret, inklusive tillåter den berättigade personen att få tillgång lika enkelt och bekvämt som en person utan synskada eller något av de funktionshinder som avses i punkt 2,
- (4) *godkänt organ*: en organisation som på ideell grund tillhandahåller utbildning, undervisning, anpassad läsning eller tillgång till information för berättigade personer som sin huvudsakliga verksamhet eller som en av sina huvudsakliga verksamheter eller som ett uppdrag i allmänhetens intresse.

Artikel 3

Tillåten användning

1. Medlemsstaterna ska föreskriva att den eller de åtgärder som krävs
 - (a) för att en berättigad person, eller en person som handlar på dennas vägnar, ska kunna framställa ett exemplar i tillgängligt format av ett verk eller annat alster för exklusiv användning av den berättigade personen, och
 - (b) för att ett godkänt organ ska kunna framställa ett exemplar i tillgängligt format och kunna överföra, tillhandahålla, distribuera eller låna ut ett exemplar i tillgängligt format till en berättigad person eller ett godkänt organ för exklusiv användning av en berättigad person,inte ska kräva tillstånd från innehavaren av upphovsrätten eller någon närstående rättighet till verket eller det skyddade alstret, i enlighet med artiklarna 2, 3 och 4 i direktiv 2001/29/EG, artikel 1.1 i direktiv 2006/115/EG, artikel 8.2 och 8.3 och artikel 9 i direktiv 2006/115/EG, artikel 4 i direktiv 2009/24/EG och artiklarna 5 och 7 i direktiv 96/9/EG.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att exemplar i tillgängligt format respekterar integriteten hos verken eller andra alster, med vederbörlig hänsyn till de ändringar som krävs för att göra verket tillgängligt i det alternativa formatet.
3. Artikel 5.5 och artikel 6.4 första, tredje och femte styckena i direktiv 2001/29/EG ska tillämpas på det undantag som föreskrivs i punkt 1 i denna artikel.

Artikel 4

Exemplar i tillgängligt format på den inre marknaden

Medlemsstaterna ska säkerställa att ett godkänt organ som är etablerat på deras territorium får genomföra de åtgärder som avses i artikel 3.1 b till förmån för en berättigad person eller ett godkänt organ som är etablerade i en medlemsstat. Medlemsstaterna ska också säkerställa att en berättigad person eller ett godkänt organ etablerade på deras territorium kan erhålla eller få tillgång till ett exemplar i tillgängligt format från ett godkänt organ oavsett i vilken medlemsstat det är etablerat.

Artikel 5

Skydd av personuppgifter

Behandling av personuppgifter som utförs inom ramen för detta direktiv ska ske i överensstämmelse med direktiv 95/46/EG.

Artikel 6

Ändring av direktiv 2001/29/EG

Artikel 5.3 b i direktiv 2001/29/EG ska ersättas med följande:

”b) Användning för funktionshindrade, om användningen har direkt samband med funktionshindret och är av icke-kommersiell natur, i den utsträckning som krävs med hänsyn till funktionshindret i fråga, utan att det påverkar medlemsstaternas skyldigheter enligt direktiv [...].”

Artikel 7

Rapport

Senast [två år efter dagen för införlivandet] ska kommissionen lägga fram en rapport för Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om tillgången på den inre marknaden till verk och andra alster i tillgängliga format som inte omfattas av definitionen i artikel 2.1 för berättigade personer, och till verk och andra alster för personer med andra funktionshinder än dem som avses i artikel 2.2. Rapporten ska innehålla en bedömning av huruvida en ändring av tillämpningsområdet för detta direktiv bör övervägas.

Artikel 8

Översyn

Tidigast [fem år efter den dag då detta direktiv ska vara införlivat] ska kommissionen göra en utvärdering av detta direktiv och lägga fram de huvudsakliga resultaten för Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén, eventuellt åtföljd av förslag till ändring av detta direktiv.

Medlemsstaterna ska förse kommissionen med den information som behövs för att utarbeta utvärderingsrapporten och den som rapport som avses i artikel 7.

Artikel 9
Införlivande

1. Medlemsstaterna ska senast [12 månader efter direktivets ikraftträdande] sätta i kraft de lagar, förordningar och administrativa författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. De ska till kommissionen genast överlämna texten till dessa bestämmelser.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna ska till kommissionen överlämna texten till de centrala bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 10
Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artikel 11
Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den

På Europaparlamentets vägnar
Ordförande

På rådets vägnar
Ordförande